

XI BEYNƏLXALQ TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI SİMPOZİUMU

11-13 İyun 2024 Bakı

TYPKI ƏLEMİ
TÜRK DÜNYASI
TYPK ДҮЙНӨСҮ
TURK DUNYOSI

TÜDAS 2024

CİLD I

XI BEYNƏLXALQ TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI SİMPOZİUMU

(11-13 İYUN 2024, BAKI)

MƏRUZƏLƏR KİTABI

CİLD I

Bakı
Bakı Avrasiya Universiteti - Oktyabr 2024

REDAKTORLAR

G. Tuğlacı, K. Akman, M. N. Ertem

XI Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumu
XI. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu
XI Халықаралық Түркі әлемі зерттеулері симпозиумы

XI Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziyumunun məruzələr kitabı
Cild I - Bakı: Bakı Avrasiya Universiteti, 2024. – 852 səhifə. Azərbaycan,
Türkiyə, Qazaxıstan.

Türk Dünyasının dili, ədəbiyyatı, tarixi, incəsənət tarixi, maarifi, beynəlxalq münasibətləri və siyasəti, maddi və mənəvi dəyərləri, iqtisadi məsələləri kimi humanitar elmlərin hər bir sahəsi ilə bağlı elmi tədqiqatlarda ortaq bir iş aparmaq məqsədilə təşkil edilən XI Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumu Niğde Ömer Halisdemir Universiteti, Qazax Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti və Bakı Avrasiya Universitetinin əməkdaşlığı ilə 2024-cü ilin 11-13 iyununda Bakı Avrasiya Universitetinin ev sahibliyi ilə Bakıda keçirilmişdir. Simpoziuma 98-i Azərbaycandan olmaqla 5 fərqli ölkədən ümumilikdə 255 məruzə qəbul edilmiş və təqdim olunmuşdur.

Xəzər Universiteti Nəşriyyatı
Bakı AZ1096, Məhsəti küç. 41

Oktyabr - 2024

ISBN : 978-9952-39-262-3 (Cild I)

MƏRUZƏLƏR KİTABI

CİLD I

XI. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU
(11-13 Haziran 2024 Bakü)

XI. BEYNƏLXALQ TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI SİMPOZİUMU
(11-13 İyun 2024 Bakı)

XI. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ ӘЛЕМІ ЗЕРТТЕУЛЕРІ СІМПОЗИУМЫ
(11-13 Маусым 2024 Баку)

REDAKTORLAR

Gülşah TUĞLACI

Kevser AKMAN

Merve Nur ERTEM

2024 BAKI

CİLD I

DİL – ƏDƏBİYYAT

Türk Dialektləri və Ədəbiyyatları – Müqayisəli Araşdırmalar

Türk və Dünya Ədəbiyyatlarının Əlaqəsi və Qarşılıqlı Təsiri

XI. Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumunda Təqdim Olunan
Məruzələrin Ölkələr Üzrə Paylanması

Ölkələr	Təqdim Olunan Məruzələrin Sayı
Azərbaycan	98
Türkiyə	90
Qazaxıstan	49
Qırğızıstan	10
Özbəkistan	8

FƏXRİ SƏDRLƏR

Prof. Dr. Hasan USLU (Niğde Ömer Halisdemir Universitetinin Rektoru)
Prof. Dr. Nazim HÜSEYNLİ (Bakı Avrasiya Universitetinin Rektoru)
Dr. Gülmira KANAY (Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universitetinin Rektoru)

TƏŞKİLAT KOMİTƏSİ

Niğde Ömər Halisdəmir Universiteti

Prof. Dr. Hikmet KORAS (Təşkilat Komitəsinin Sədri)
Prof. Dr. Bekir ÇINAR (Təhsil Fakültəsinin Dekanı)
Prof. Dr. Fatih YÜCEL (İqtisadiyyat Kafedrası)
Prof. Dr. Nevzat TOPAL (Tarix Kafedrası)
Prof. Dr. Timur VURAL (Türk Musiqisi Dövlət Konservatoriyası Kafedrası)
Doç. Dr. Bayram POLAT (Türkçe ve Sosial Elmlər Təhsili Kafedrası)
Doç. Dr. Meder SALIEV (Müasir Türk Ləhcələri və Ədəbiyyatı Kafedrası)
Dr. Öğr. Üyesi Adem YELOĞLU (Müasir Türk Ləhcələri və Ədəbiyyatı Kafedrası)
Dr. Öğr. Üyesi Turgay DÜĞEN (Avrasiya Araşdırmaları Kafedrası)
Dr. Öğr. Üyesi Perizat YERTAYEVA (Müasir Türk Ləhcələri və Ədəbiyyatı Kafedrası)

Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti

Dr. Zakir CUMAKULOV (prorektor)
Camal AŞİRBKOVA (Sosial Humanitar Elmlər və İncəsənət İnstitutunun direktoru)
Moldir ABDRAYMOVA (Elm şöbəsinin müdiri)
Aydana NURTAZA (Elmi idarəetmə və inkişaf şöbəsinin eksperti)
Nurgül KALİYEVA (Xarici dillər kafedrası)

Bakı Avrasiya Universiteti

Prof.Dr. Gülzar İBRAHİMOVA (Elmi İşlər üzrə Rektor Köməkçisi)
Dos. Dr. Nigar HÜSEYNOVA (Tədris İşləri üzrə Rektor Köməkçisi)
Dos. Dr. Səyavuş QASIMOV (Beynəlxalq Əlaqələr üzrə Rektor Köməkçisi)
Günhan HÜSEYNLİ (Ümumi İşlər üzrə Rektor Köməkçisi)
Şəfahət ƏLİYEV (Rektor Köməkçisi)
Dos.Dr. Zəminə RÜSTƏMBƏYLİ (Nəzəri Dilçilik və Türk Dilləri Kafedrasının Müdiri)
Dos. Nərgiz HƏSƏNOVA (Rektorun Müşaviri-İcra Aparatının Rəhbəri)
Dos. Dr. Mütəllib RƏHİMOV (Regionşünaslıq və İqtisadiyyat Fakültəsinin Dekanı)
Dos.Dr. Salman SÜLEYMANOV (Filologiya Fakültəsinin Dekanı)

ELMİ HEYƏT

Prof. Dr. Ədalət TAHİRZADƏ
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Adem ÖGER
(Nevşehir Hacı Bektaş Vəli Universiteti)
Prof. Dr. Ahmet BURAN
(Fırat Universiteti)
Prof. Dr. Ahmet ŞAHBAZ
(Necmettin Erbakan Universiteti)
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
(Mimar Sinan Universiteti)
Prof. Dr. Ali ASKER
(Karabük Universiteti)
Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN
(Muğla Universiteti)
Prof. Dr. Akgül JUBANDIKOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Alimcan İNAYET
(Ege Universiteti)
Prof. Dr. Aliya İSAYEVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Amanjol KALIŞ
(El Farabi Qazax Milli Universiteti)

Prof. Dr. Ayabek BAYNİYAZOV
(Ardahan Universiteti)
Prof. Dr. Ayman ZEYNULLİNA
(Toraygırov Universiteti)
Prof. Dr. Aynur KÖŞEKOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Balkiya KASIM
(Abay Qazax Milli Universiteti)
Prof. Dr. Birol AKGÜN
(Ankara Yıldırım Beyazıt Universiteti)
Prof. Dr. Bolat SAYLAN
(El Farabi Qazax Milli Universiteti)
Prof. Dr. Bülent KARA
(Niğde Ömer Halisdemir Universiteti)
Prof. Dr. Chong-Jin OH
(Hankuk Universiteti)
Prof. Dr. Cildız İSMAİLOVA
(Karabük Universiteti)
Prof. Dr. Darhan KIDIRALI
(Beynəlxalq Türk Akademiyasının Başçısı)
Prof. Dr. Efkan UZUN
(Niğde Ömer Halisdemir Universiteti)

Prof. Dr. Elena OGANOVA
(Moskva Dövlət Universiteti)
Prof. Dr. Elvan YALÇINKAYA
(Erciyes Universiteti)
Prof. Dr. E. Hüseyin ÇETENAK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
(Ardahan Universiteti)
Prof. Dr. Faruk ÇOLAK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatma AÇIK
(Gazi Universiteti)
Prof. Dr. Faxreddin VEYSELLİ
(Azerbaycan Diller Universiteti)
Prof. Dr. Feyzan GÖHER
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Gaziza ŞOYBEKOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Gülmira ABDİRASILOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Gülnaz SALGARAYEVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Halit ÇAL
(Ankara Hacı Bayram Veli Universiteti)
Prof. Dr. Haluk ALKAN
(İstanbul Universiteti)
Prof. Dr. Hamdi DOĞAN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan KULİYEV
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Hatice İÇEL
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ
(Qırğızıstan Türkiyə Manas Universiteti)
Prof. Dr. Hüseyin AĞIR
(Kahramanmaraş Sütçü İmam Universiteti)
Prof. Dr. İrskül ŞAKAMAN
(Pavlodar Pedaqoji Universiteti)
Prof. Dr. İbrahim MARAŞ
(Ankara Universiteti)
Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL
(Karamanoğlu Mehmetbey Universiteti)
Prof. Dr. İkrəm QASIMOV
(Slavyan Universiteti)
Prof. Dr. İrfan MORİNA
(Priştina Universiteti)
Prof. Dr. Jarqınbike SÜLEYMANOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Kamran ƏLİYEV
(AMEA Folklor İnstitutu)
Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN
(Erciyes Universiteti)
Prof. Dr. Kutluk Kağan SÜMER
(İstanbul Universiteti)
Prof. Dr. Mahmud ALLAHMANLI
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Mayıl ƏSGƏROV
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Mehmet EKİZ
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ
(İzmir Katip Çelebi Universiteti)
Prof. Dr. Mereke ATABAYEVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)

Prof. Dr. Möldir ORAZALİYEVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Murat ÇEMREK
(Necmettin Erbakan Universiteti)
Prof. Dr. Mustafa TALAS
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL
(Erciyes Universiteti)
Prof. Dr. Mutlu Başaran ÖZTÜRK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Nagima İLYASOVA
(Abay Qazax Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Nevzat ŞİMŞEK
(Dokuz Eylül Universiteti)
Prof. Dr. Qara MƏŞƏDİYEV
(AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu)
Prof. Dr. Okyay UÇAN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Onur KÖKSAL
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ramilya YARULLİNA YILDIRIM
(İnönü Universiteti)
Prof. Dr. Recep ÇİÇEK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Rita SULTANGALİYEVA
(Ötemisov Qərbi Qazaxıstan Dövlət Universiteti)
Prof. Dr. Rövşən CAVADOV
(Bakı Dövlət Universiteti)
Prof. Dr. Rüfət HÜSEYNZADƏ
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Sami KILIÇ
(Fırat Universiteti)
Prof. Dr. Selçuk DUMAN
(Giresun Universiteti)
Prof. Dr. Selen DOĞAN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Serkan Ercan BAĞÇECİ
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Seyfeddin RZASOY
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Prof. Dr. Svetlana SMAGULOVA
(El Farabi Qazax Milli Universiteti)
Prof. Dr. Şaban NAZLIOĞLU
(Pamukkale Universiteti)
Prof. Dr. Şara MAJİTAYEVA
(Böketov Karagandı Dövlət Universiteti)
Prof. Dr. Tayfur BAYAT
(İnönü Universiteti)
Prof. Dr. Tınıştık ERMEKOVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Timur VURAL
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Tsendin BATTULIK
(Monqolustan Dövlət Universiteti)
Prof. Dr. Tursınay BAYNAZAROVA
(Qazax Qızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Prof. Dr. Türkan BAYER ALTIN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Yadulla HƏSƏNLİ
(Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti)
Prof. Dr. Yıldırım ÖZBEK
(Akdeniz Universiteti)
Prof. Dr. Yücel CAN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ziya AVŞAR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Dos. Dr. Ahmet BÜYÜKAKKAŞ
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Ainur NOGAYEVA
(Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)
Dos. Dr. Aynur NOGAYEVA
(Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)
Dos. Dr. Anar SOMUNCUOĞLU
(Hacettepe Üniversitesi)
Dos. Dr. Aygül AYTİPENBETOVA
(Jubanov Aktöbe Dövlət Universiteti)
Dos. Dr. Ayşegül TÜRK
(Ankara Hacı Bayram Vəli Universiteti)
Dos. Dr. Bekir Necati ALTIN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Çiğdem ŞAHİN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Çulpan ÇETİN
(Kafkas Üniversitesi)
Dos. Dr. Gülnar MAMAYEVA
(Gumilev Avrasiya Milli Universiteti)
Dos. Dr. Eda BOZKURT
(Atatürk Üniversitesi)
Dos. Dr. Elmira MƏMMƏDOVA –KEKEÇ
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Ergin JABLE
(Priştina Universiteti)
Dos. Dr. F. Özlem ALPER
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Fərəh CƏLİL
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Hakan YALAP
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Hünkar GÜLER
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr. İbrahim ERDOĞDU
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. İbrahim KAPLAN
(İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Dos. Dr. İbrahim ÖZTÜRK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. İryna M. DRYGA
(A.Krımski Şərşünaslıq Araşdırma İnstitutu, UMİA)
Dos. Dr. Kerem GÖKTEN
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr. Liubovi CHIMPOESH
(Moldova İlimlər Akademisi)
Dos. Dr. Lokman ZOR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Marija DHİNDJIC
(Serbiya Elmlər və Sənət Akademiyası)
Doç. Dr. Muhtar MİROV
(Baişev Üniversitesi)
Dos. Dr. Murtəza HƏSƏNOĞLU
(Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında DİA)
Dos. Dr. Mutəllib RƏHİMOV
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Nazilə ABDULLAZADƏ
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Nigar HÜSEYNOVA
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Ramis KARABULUT
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Səadət ŞIXIYEVA
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Səyavuş QASIMOV
(Bakı Avrasiya Universiteti)

Doç. Dr. Saylau KOJAGULOV
(Jansugurov Jetisu Universiteti)
Dos. Dr. Sercan DEMİRGÜNEŞ
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Serhat ERKMEN
(Jandarma və Sahil Mühafizəsi Akademiyası)
Dos. Dr. Sevdə RZAYEVA
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Seyfəddin ALTAYLI
(Bakı Avrasiya Universiteti)
Dos. Dr. Shurubu KAYHAN
(İstanbul Kültür Universiteti)
Dos. Dr. Sibel YILDIZ KISACIK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dos. Dr. Vakur SÜMER
(Hoca Ahmet Yesevi Türk-Qazax Universiteti)
Dos. Dr. Yasin QARAMƏMMƏDLİ
(Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti)
Dos. Dr. Zəminə RÜSTƏMBƏYLİ
(Bakı Avrasiya Universiteti)

Dr. Ögr. Üyəsi Atilla JORMA
(Beynəlxalq Vizyon Universiteti)
Dr. Ögr. Üyəsi Bağdagül MUSA
(İordaniya Universiteti)
Dr. Ögr. Üyəsi Elsev BRİNA LOPAR
(Ukshin Hoti Prizren Universiteti)
Dr. Ögr. Üyəsi Erdinç DEMİRAY
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dr. Ögr. Üyəsi Fatma ERTÜRK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dr. Ögr. Üyesi Haktan BİRSEL
(İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Dr. Ögr. Üyəsi Nuran MALTA-MUHAXHERİ
(Priştine Universiteti)
Dr. Ögr. Üyəsi Songül OMUR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dr. Ögr. Üyəsi Suk Kyeong KANG
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dr. Ablet SEMET
(Göttingen Georg-August Universiteti)
Dr. Aknur JİDEBEKKIZI
(El Farabi Qazax Milli Universiteti)
Dr. Akşay JALALOVA
(Qazax Kızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Dr. Aygerim ESPENOVA
(Jürgenov Qazax Milli Sanat Akademisi)
Dr. Damejan SADIKOVA
(Qazax Kızlar Pedaqoji Milli Universiteti)
Bijomart QAPALBEK
(Qazax Dili İnkişafı İnstitutu)
Dr. İlhamə ŞIXIYEVA
(Bakı Avrasiya Universiteti)

İÇİNDEKİLER

Kurullar		I
Səidə YUSİFOVA	Türkologiyada Evfemizmlər Linqvistik Tədqiqat Obyekti Kimi <i>Fro Euphemisms as an Object of Linguistic Research in Turkology</i>	1-8
Funda TOPRAK	Seyyid Nesimî Ve Ali Şir Nevâî'de "Gevher/Cevher" Düşüncəsi <i>He Idea of "Gevher/Jewel" in Seyyid Nesimî and Ali Şir Nevâî</i>	9-18
Бактыгүл ИСМАИЛОВА	Чыңгыз Айтматовдун Чыгармаларынын Өзөктүү Негизи <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	19-24
Ziya BƏHMƏNLİ	Terminoloji Sözlüklərin Tərkib Elementləri və Tərtib Prinsipləri <i>Composition Elements And Composition Principles of Terminology Dictionaries</i>	25-28
Süleyman Kaan YALÇIN Ercan ALKAYA	Azərbaycan Türkçesi Ağzlarındakı Mikrotoponimlerin Eski Türkçedeki İzleri <i>Traces of Microtoponyms in Azerbaijani Dialects of Old Turkic</i>	29-36
Günel BAYRAMOVA	İngilis Dilində Hüquqi Terminlərin Sinonimliyi və Onların Azərbaycan Dilinə Tərcümə Yolları <i>Synonymity of Legal Terms in the English Language and Ways of Their Translation into the Azerbaijani Language</i>	37-44
Ravza KAYGUSUZ	Hatâyi Divânında Bir Uslûp Özelliği Olarak Soru Cümleleri ve Yapıları <i>As a Stylish Feature in Hatâyi Divan Questional Sentences and Structures</i>	45-58
Gulgaky DJUNUSHALIEVA	Ünlü Bir Dilbilimcinin Ayık Bir Eğitim Yolu <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	59-62
İsmayıl SADIQOV	Üç və Daha Çox Faktorlu Oxunabilirlik Düsturlarının Qurulması <i>Construction of Readability Formulas With Three and More Factors</i>	63-66
Serdar ACAR	Anadil Öten Yerde Hikâyesinin İletişim Stratejileri Açısından İncelenmesi <i>Analyzing the Story "Anadil Öten Yerde" in Terms of Communication Strategies</i>	67-78
Hacer ÖZKUL Nevin METE	Nâilî'nin "Giderüz" Redifli Gazelinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi'ne [Dam] Göre Şerhi <i>Nâilî's "Gideruz" Redif's Commentary Thought Field Centered Text Analysis Method</i>	79-88
Айгерим КАППАСОВА Алмагуль АДИЛОВА	Газет Тіліндегі Түркі Тілдеріне Ортақ Фольклорлық Прецедентті Есімдер <i>Folklore Precedent Names Common for Turkic Languages in Newspaper Language</i>	89-98
Pərvin VERDİYEVA	Türkdilli Ölkələrdə İxrac Səbətinin Məhdud Müxtəlifliyinin İM İndeksi Əsasında Təhlili <i>Analysis of the Diversity of Export Basket in Turkish – Speaking Countries Based on EC Index</i>	99-106
Nazzora BEKOVA Hikmet KORAŞ	Alisher Navoiy Qasidalari: Adabiy Ta'sir va Novatorlik <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	109-114
Xatirə HÜSEYNOVA	Azərbaycan və İngilis Dillərində Toponimlərin Morfoloji-Semantik Xüsusiyyətlərinin Müqayisəli Təhlili <i>Comparative Analysis of Morphological and Semantic Features of Toponyms in the Azerbaijani and English Languages</i>	115-122
Enver KAPAĞAN Hacı Veli BİŞKİN Zehra KORKMAZ Sebiye TANGAÇ	Hayvanlar İle İlgili İnanış ve Ritüeller: Karabük Örneği <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	123-130
Сәулә ТӘЖІБАЕВА Шолпан ЖАРҚЫНБЕКОВА	Қазақстан Түркі Өлемінің Моделі: Тілдерінің Тағдыры Құжаттандыру Мәселелері <i>Kazakhstan as the Model of the Turkic World: Language Fate and Language Documentation</i>	131-144
Mesut SÖNMEZ	Türkiye Türkçesinde Yabancı Kökenli Sözcüklerin Yazımı Sorunu <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	145-148
Turanə ZEYNALOVA	Zoonim və Zoonim Komponentli Fitonimlərin Nominasiyasında Metaforikləşmə <i>Metaphorification in the Nomination of Zoonym and Phytonyms With Zoonym Components</i>	149-156
Sevda RZAYEVA	Temporal İsimlərin Semantikasına Dair (Azərbaycan, İngilis, Rus Dilləri Materialları Əsasında) <i>On the Semantics of Temporal Nouns (Based on the Materials of Azerbaijan, English, Russian Languages)</i>	157-162
Gulsaira ZHOLDOSHBEKOVNA	Жусуп Баласагындын "Куттуу Билим" Поэмасынын Изилдениши <i>Study of Zhusup Balasagyn's Poem "Kutuu Bilim"</i>	163-166
Gülendam KİRAZCI	Bakî'nin Kasidelerinde Memduhların Değerlendiriliş Biçimleri	167-178

Nərgiz İSMAYILOVA	<i>The Ways of Assessment of Memduh in Baki's Odes</i> Qida Adları Nümunələrindən İstifadə Edərək Alman Frazеoloji Vahidlərin Azərbaycan Dilində İşlənmə Yolları	179-186
Жамила БОКОЕВА	<i>Ways of Processing German Phraseological Units in the Azerbaijani Language Using Examples of Food Names</i> T. Kасымбековдун Тарыхый Романындагы Аялздардын Образы	187-192
Ayşe ŞENER	<i>The Image of a Woman in T. Kasyimbekov's Historical Novels</i> Kırgız Şair Mendi Mamazairova'nın Vatan Temalı Şiirleri Üzerine Bir Değerlendirme	193-204
Barchin SHUKUROVA	<i>A Review on the Patriotic Themed Poems of Kyrgyz Poet Mendi Mamazairova</i> Yangi O'zbek Nasrida Kinoyaning Badiiy Talqini	205-212
Afaq YUSİFLİ	<i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i> Müşfiq Yaradıcılığında Ənənə və Novatorluq Haqqında	213-220
Həsər HÜSEYNOVA	<i>Tradition and Innovation in Mushfig's Work</i> Arxaik Türk Dili Elementləri Qarabaq Şivələrində	221-226
Tamerlan ŞAHBAZLI	<i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i> Sözüm Yoxdur: J.L. Ostinin "Performativ Fel və Konstativlər" Kontekstində Dilçiliyə Təhfələri	227-234
Yeganə HÜSEYNOVA	<i>Beyond Words J.L. Austin's Contributions to Linguistics in the Context of "Performative and Constatives"</i> Millilikdən Ümumbəşəri Səviyyəyə Yüksələn Poetik Təfəkkür	235-240
П.С. ЭСТЕБЕСОВА	<i>Poetik Thinking Rising From the National to the Universal Level</i> Kыргыз Жана Түрк Тилиндеги Айымдардын Сулуулугун Туяндурган Фразеологизмдер	241-244
Raisa Mircalalovna ƏLİZADƏ	<i>Idioms Expressing Beauty in Kyrgyz and Turkish Languages</i> İngilis Dilində Emosional Münasibət Bildirən Feillərin Azərbaycan Türkçəsində Nümunələrlə Qarşılığı	245-250
Erdoğan UYGUR	<i>Translation of the Verbs of Emotional Attitudes of the English Language to the Azerbaijani Language Within the Samples</i> Cafer Cabbarlı'nın Hikâyelerinde Kadının Bilinçlenme Süreci ve Eğitimin Rolü	251-258
Nurdañ BESLİ	<i>Women's Awareness Process and the Role of Education in Jafar Jabarlı's Stories</i> Eski Uyğurca Budist Anlatılarda Yaygın Motif Ve Semboller Üzerine	259-272
Назгуль ТУРДУБАЕВА	<i>A Study on Common Motif and Symbols in Old Uyghur Buddhist Story</i> Жусуп Баласагындын "Кутадгу Билиг" Чыгармасы Жана Түрк Дүйнөсү	273-280
Çağlayan YILMAZ	<i>Jusup Balasagyn's Work "Kutadgu Bilig" and the Turkish World</i> Türkçenin Sadeleşme Sürecinde Mehmet Akif Ersoy'un Yeri	281-288
Hülya AYDIN	<i>Mehmet Akif Ersoy's Position in the Simplification Processes of Turkish</i> Türkiye Türkçesi Ve Azerbaycan Türkçesindeki Atasözlerinde "Ev" Kavraminin İncelenmesi	289-300
Aytən ABBASOVA	<i>Examining The Word of "Home" in Turkish and Azerbaijani Proverbs</i> Yavuz Bahadıroğlunun "Krim Qan Ağlayır" Romanında Tarixi Gerçekliklərin Milli İdeallar Kontekstində Təcəssümü	301-308
Айгерим ТАШЕKOBA	<i>The Embodiment of Historical Realities in the Context of National Ideals in the Novel "Crimea is Bleeding" by Yavuz Bahadıroğlu</i> Бекмұрат Уахатовтың Фольклорлық Зерттеулеріндегі Түркі Халықтарының Ауыз Әдебиеті Ерекшеліктері	309-318
Ziya AVŞAR	<i>Features of the Oral Literature of the Turkish People in the Folklore Studies of Bekmurat Uakhatov</i> Ali Şir Nevâî'nin Nesîmü'l- Huld'ü	319-330
Habibe FURAT	<i>Nasim-ul Huld of Ali Sir Nevai</i> Özbek Türkçesindeki "İnsan ve Onun Uzuqları İle İlgili Bilmecelerin"	331-336
Ezgi Oya MALKOÇ	<i>Kültürdilbilimi Açısından İncelenmesi</i> An Investigation of "Riddles about Human and His Parts" in Uzbek Turkish from the Perspective of Cultorlinguistics	337-342
Gülşən KÖÇƏRLİ	<i>Semantics of Onomastic Phraseological Units of Anthroponymous Origin: Onomastic Phraseological Units Related to Mythonym</i> Antroponimik Mənşəli Onomastik Frazеoloji Vahidlərin Semantikas: Mifonimlərlə Bağlı Yaranan Onomastik Frazеoloji Vahidlər	343-350
Туркана АХМЕДОВА	<i>Azerbaijan - Kazakh Folklore Culture</i> Əзірбайжан-Қазақ Фольклорлық Мәдениеті	351-356
Айгерим ТАШЕKOBA	<i>Dedem Korkut'un Duasındatürk Devlet Algisi Üzerine Bir İnceleme</i> A Study on Turkish State Perception in Dedem Korkut's Prayer	357-364
Айман ЗЕЙНУЛИНА	<i>The Image of Makhambet in the Novel "Head" by R. Otarbayev</i> P.Отарбаевтың "Бас" Романындағы Махамбеттің Бейнесі	
Reyyan ÖZKILIÇ		
Гулхаё ГАНИЕВА		
Бибижан БЕГМАНОВА		

Günəl QARAYEVA	Qarabağ Toponimləri və Onların Xarici Dillərə Tərcüməsi <i>Garabagh Toponyms and Their Translation into Foreign Languages</i>	365-372
Ömer KIRMIZI	20. Yüzlü Aşık Şiirində Türkistan'a Ait Göstergələr <i>Indicators Belonging to Turkestan in Minstrel Poetry of Twentieth Century</i>	373-382
Mayrambek OROZOBAYEV	Kırğızcadaki Geleneksel Oyun Adlarının Oluşumunda En Çok Başvurulmuş Yöntemler <i>Most Used Methods in the Formation of Traditional Game Names in Kyrgyz</i>	383-390
Nərgiz İSGƏNDƏROVA	İngilis və Azərbaycan Dillərində İşlənən İctimai-Siyasi Terminlərin Kütləvi İnformasiyanın Zənginləşdirilməsində Rolu <i>The Role of Socio-political Terms For The Enrichment of The Media In Azerbaijani and English Languages</i>	391-398
İmınyar QULİYEV	"Codex Cumanicus" Un Qıpçaq Lüğətinin Azərbaycan Dialektlərində İzləri <i>Traces of the Kipchak Vocabulary of "Codex Cumanicus" in Azerbaijani Dialects</i>	399-404
Шаттыгүл ЕРХОЖИНА	Стилистиканың Ауызша Сөйлеу Ерекшеліктеріне Анализ <i>Analysis of Oral Speech Features of Stylistics</i>	405-408
Hikmet KORAŞ	Akrabalık Terimlerinin Etnik İsimlendirmelere Yansıması Ve Kullanımları Üzerine <i>On the Reflection of Kinship Terms on Ethnic Nomenclature and Their Use</i>	409-418
Merve Nur ERTEM	Kırız Türkçesi Ve Türkiye Türkçesinin İkincil Uzunluklar Açısından Karşılaştırılması <i>Comparison of Kyrgyz Turkish and Turkey Turkish in Terms of Secondary Long Vowels</i>	419-422
Mukhabbat KURBANOVA Dilobar SULAYMANOVA	Qo'shma Gaplarda İyerarxiya: Transformatsiyalashgan Nominativ Birliklarda Markaz va Qurshov Munosabati <i>Hierarchy in Compound Sentences: Center and Subordinate Relationship in Transformed Nominative Units</i>	423-430
Gülcahan NAĞİYEVA	Azərbaycan Və İngilis Dillərində Etnoqrafik Frazеologizmlər <i>Ethnographic Phraseologisms In Azerbaijani And English Languages</i>	431-442
Elmira MEMMEDOVA KEKEÇ	Çevre, Savaş ve Edebiyat Bağlamında Kıbrıs Rum Şiirlerinin Çözümlemesi <i>In the Context of Environment, War and Literature Analysis of Greek Cypriot Poetry</i>	443-450
Ali SELÇUK Shokhrukh TUYCHİBAEV	Azerbaycan Karabağ'dan Konya Karabağ'a: Kamu Diplomasisi Bağlamında Soydaşlık <i>Believe and Practices About Death in Uzbek Turks in the Example of Tashkent</i>	451-458
Tərlan QULİYEV	İran Filoloji Tarixində İlk Türkoloji Qeyd <i>The First Turkological Note in the History of Iranian Philology</i>	459-464
Tugba GÖNEL SÖNMEZ	Uygur Türklerinin Milli Kimlik İnşasında Nesebname Geleneği <i>Nesebname" Tradition in the National Identity Building of Uyghur Turks</i>	465-474
Seyfettin ALTAYLI	Həsənoğlunun "Kitabı-Sirətün-Nəbi" Əsərindəki Miqdad Haşiyə Hekayəsinin Lord Raqlanın "Ənənəvi Qəhrəman Formulası"na Görə Tədqiqi <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	475-484
Мадина ЕРГАЛИЕВА	Роза Мұқанованың «Мәңгілік Бала Бейнесі». Идеядан Ішкі Қактығыстарға Дейін <i>"Eternal Child Image" By Roza Mukanova. From Idea To Internal Conflicts</i>	485-490
Gültəkin ƏLİYEV	Rəşad Məcid Şeirlərində Vətənin Mənəvi Tarixi, Vətəndaşlıq Duyğuları <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	491-494
Nurgül MOLDALİEVA	"Manas" Destanında Geçen Bazı Cerrahi Araç-Gereç Adları <i>Names of Some Surgical Tools Mentioned in the Epic "Manas"</i>	495-500
Təhminə İSMAYİLOVA	Azərbaycan Dili Mətnlərinin Təşkili Mexanizmi <i>Organization Mechanism of Azerbaijan Language Texts</i>	501-510
Аяулым ЕРЛАНОВА	Мәшһүр Жүсіп Поэтикасы Және Түркі Халықтарымен Әдеби Байланыс Мәселелері <i>The Poetics of Mashkhur Zhussip and the Problems of Literary Relations with the Turkic Peoples</i>	511-520
Natella QULIYEVA Zarina SAYLIYEVA	Alisher Navoiy Ijodida Movarounnahr, Xuroson Va Hirot Madhi <i>The Praise of Movarounnahr Khuroson and Hirat In The Literary Career Of Alisher Navoi</i>	521-524
Darya BESCHASTNOVA	Bazı Zarf-Fiil Eklerinin Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Karşılaştırılması (A. Aşirov'un "Kakamdan Galan Miras" Eseri Örneği) <i>Comparative Analys of Some Gerunds in Turkmen Turkish and Türkiye Turkish (A. Aşirov's "Kakamdan Galan Miras")</i>	525-532
Akartürk KARAHAN	Gaspıralı İsmail Bey'in Alem-i Sibyan Dergisinde Parentez İçinde Gösterilen Lehçelerarası Eş Değer Sözcükler <i>Interdialectal Equivalent Words Shown in Parentheses in Gaspıralı Ismail Bey's Alem-i Sibyan Magazine</i>	533-546

Taleh DADAŞOV	Türk Və Dünya Ədəbiyyatlarının Əlaqəsi Və Qarşılıqlı Təsiri <i>Relationship and Influence of Turkish and World Literature</i>	547-552
Səadət ŞIXIYEVA	Hürlük Mətnlərində İrfani Həşiyələr: Mövlananı Xatırlatmalar və İqtişaslar <i>Mystical Revisions in Hurufi Texts: Mentions and Quotes Dedicated to Mevlana</i>	553-564
Salih TURAN	Mikail Müşfik'in Şiirlerinde Milli Şuur ve Bağımsızlık Arzusu <i>National Consciousness and the Desire For Independence in the Poems of Mikail Müşfik</i>	565-574
Leyla MƏLİKOVA	Azərbaycanda Ekolinqvistik Və Tərcümə Problemləri <i>Ecolinguistic and Translation Problems in Azerbaijan</i>	575-584
Əfsanə NAĞIYEVA	Azərbaycan Karabağ'dan Konya Karabağ'a: Kamu Diplomasisi Bağlamında Soydaşlıq <i>Polish immigrant literature: Cheslav Milosh</i>	585-592
Қарлығаш АБИЫР	М.Мақатаевтың «Райымбек! Райымбек!» Поэмасындағы Көркем Образ Және Күрескерлік Идея <i>Image of art and resistance in the M. Makataev's "Raiymbek! Raymbek!" Poem</i>	593-596
Malika MUSSUROVA	Kazak Türkçesinde İlk Sözlüklerin Ortaya Çıkması <i>The Emergence of the First Dictionaries in Kazakh Language</i>	597-602
Leyla MİRZƏYEV	Azərbaycan Və İngilis Dillərində Somatik Frazologizmlər <i>Somatic Phraseologism in Azerbaijan and English Languages</i>	603-616
Oynisa XOJIYEVA	O'zbek – Turk Maqollarining Klassifikatsiyasi <i>From Azerbaijan Karabakh to Konya Karabakh: Holiness in the Context of Public Diplomacy</i>	617-626
Süleyman DOĞANAY	Anne Hasretinin Vatan Sevgisine Yöneldiği Bir Kişilik: Arif Nihat Asya <i>A Personality In Which Maternal Longing Turns Into Patriotic Love: Arif Nihat Asya</i>	627-634
Fəridə AĞAKIŞIYEVA	Rus Ədəbiyyatının Dünya Ədəbiyyatına (Türk Ədəbiyyatına) Təsiri <i>The Influence of Russian Literature on World Literature (Turkish Literature)</i>	635-640
Ляззат АМИРОВА	Қазақ Фантастикалық Прозасындағы Мифопоэтикалық Сарындар <i>Mythopoetic Motifs in Kazakh Fantastic Prose</i>	635-646
Əminə BİDAİBƏK	Əbdülbaqi Gölpınarlı'nın Yaradıcılığında Bəktəşilik Mövzusu: Tarixi, Mahiyyəti, Spesifik Xüsusiyyətləri <i>Theme of Bektashism in the Work of Abdulbagi Golpınarlı: History, Nature and Specific Characteristics</i>	647-654
Nəsrəddin MUSAYEV		
Meder SALİEV	İlk Kırgız Yazılı Metinlerinden Günümüze Kırgız Türkçesinde Edatlar <i>Prepositions in Kyrgyz Turkish from the First Kyrgyz Written Texts to the Day</i>	655-660
İbrahim YILDIRIM	Kültürün Metinler Yoluyla Aktarımı Bağlamında İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Geleneksel Çocuk Oyunlarının Yeri <i>Transfer Through Cultural Texts: The Place of Traditional Children's Games in Primary School Turkish Books</i>	661-672
Г.Т. ШУКЕНАЙ	Түркі Тілдеріндегі «Ашу» Ұғымының Семантикасы <i>Semantics of the Concept of "Opening" in Turkish Languages</i>	673-680
Lalə ƏLİQULIYEVA	Türk Dilləri və Ərəb Dili Arasında Leksik-Semantik Mübadilə <i>Lexico-Semantic Exchange between Turkic Languages and Arabic Language</i>	681-688
Merhaba KUÇKAROVA	Pederküş ve Toy Dramları Örneğinde Özbek Cedid Dramaturjisi ve Tiyatrosu <i>About Modern Uzbek Dramaturgy and Theater for Example, The Dramas "Padarkush" and "Toy"</i>	689-692
Zəminə RÜSTƏMBƏYLİ	XIV Əsr Türkdilli Yazılı Abidəmiz “Siyərün-Nəbi” Əsərində Antonim Leksik Vahidləri <i>Antonym Units in the Manuscript Monument in the Turkic Language of the 14th Century in the Work of 'Siyürün-Nabi</i>	693-696
Г.С. ҚҰРМАНБАЙ	Мағжан Жұмабаев Жырлаған Ұлы Дала Тұлғалары Исторические Лицы В	697-704
Ж. МАҢҒЫШЕВА	Творчестве Мағжана Жумабаева <i>Civil Concepts of Magzhan and Individuals Magzhan Praized in His Songs</i>	
Erdoğan ALTINKAYNAK	Aşık İsrail Örneğinde Aşık Tarzı Hikâye Tasnifinin Günümüzdeki Durumu <i>Current Situation of Minstrel Style Story-Telling Classification and the Example of Aşik İsrail</i>	705-720
Esmira SƏFƏROVA	Şəffaflıq İllüziyası <i>The Illusion of Transparency</i>	721-726
RƏHMAN		
Roza BAKBERGENOVA	Devlet Dili Milli Maneviyyətin Çekirəğidir <i>Devlet Language is the Core of National Morality</i>	727-732
Moldagalı BAKITGÜL	Mehdi Hüseynin “Nizami” Dramında Tarixiliyin Bədii Əksi <i>Artistic Reflection of Historicity in Mehdi Huseyn's Play "Nizami"</i>	733-738
Günəl ŞIXALIYEVA	Kazakistan İçin Latin Alfabetesine Geçmek Niye Bu Kadar Zor? <i>Why Is It So Difficult for Kazakhstan to Switch to the Latin Alphabet?</i>	739-748
Parassat RAKYMBERLI		
Rufat HUSEYNZADE	Türk Dünyasının Büyük Şairi Hüseyn Cavidin Pedaqoji İdeyaları <i>Pedagogy Ideas of Huseyin Cavid, the Great Poet of the Turkish World</i>	749-758
Fazilat	Nazar Eshonqul Asarlarında Detalning O'rni	759-764

MUHAMMADIYEVA Nərgiz YUSİFXANOVA	<i>The Role of Detail in The Works of Nazar Eshonqul</i> Dilin Kommunikativ-Funksional Dinamikası Və Omonimləşmə Həddi <i>Communicative-Functional Dynamics of The Language and The Limit of Homonymization</i>	765-768
Gulshat SHAIKENOVA	Beksultan Nurjekeuli'nin Romanlarında Kadın <i>The Women in Beksultan Nurjekeuli's Novels</i>	769-774
Kanat ASHIRKULOV	Kazak Türkçesinde At Unsurlu Deyimler <i>Idioms With Horse Elements in Kazakh Turkish</i>	775-780
Aytən QURBANOVA	Atalar Sözü Ümumtürk Ədəbiyyatının Bir Hissəsidir <i>The State Language Is The Source of National Spirituality</i>	781-788
Faruk ÇOLAK	Köpek Ata Mitiyle Bağlantılı İki Masal <i>Two Tales Connected with the Myth of the Dog</i>	789-796
Fərrux MƏMMƏDOV	Çingiz Aytmatovun Ədəbi Qəhrəmanları Literary Heroes of Genghis Aitmatov	797-802
Муҳаббат КУРБАНОВА М. ИСМОИЛОВА	Ўзбек Тилида Қарашлилиқ/Тегишлилиқ Маъносининг Морфологик Усулда Ифодаланиши <i>Morphological Expression of the Meaning of Belongingness /Relevance in The Uzbek Language</i>	803-808
Erdoğan ALTINKAYNAK	Azerbaycan Destanı: Karabağ Hikayesi <i>Azerbaijan Epic: the Story of Karabakh</i>	809-820
Halil ADIYAMAN	Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinde Göç ve Mekân <i>Migration and Space in Arif Nihat Asya's Poems</i>	821-828
Sevinc TALİBOVA	Müstəqillik illərində Azərbaycan Dilinin Lügət Tərkibinin İnkişafına Təsir Edən İqtisadi Amillər <i>Economic Factors Affecting the Development of the Vocabulary of the Azerbaijan Language During the Years of Independence</i>	829-832
Erdoğan DEMİRAY	A. Zeki Velidi Togan'a Göre Sovyetlerde Dil Politikası <i>Language Policy in the Soviets According to A. Zeki Velidi Togan</i>	833-840
Perizat YERTAYEVA Meruyet AMANGAZIYEVA	Kazak Türklerinde Biylik Müessesinin Sözlü Halk Kültüründeki Yansımaları <i>Reflections of the Biylik Institution in the Oral Folk Culture of Kazakh Turks</i>	841-844
Dilrabo ABDƏZİMOVA	O'zbek Tilida Yuklamalar (O'tgan Kunlar Romanı Asosida) <i>Predicates in Uzbek Language (Based on the Novel of the "Otkan Kunlar")</i>	845-848
Saida KURBANOVA	Günümüz Özbek Destancılığının Gelişmesinde Şükrulla'nın Yeri <i>The Role of Shukrullo's Creation in the Development of Modern Uzbek Poetry</i>	849-852

CAFER CABBARLI'NIN HİKÂYELERİNDE KADININ BİLİNÇLENME SÜRECİ VE EĞİTİMİN ROLÜ

Erdoğan UYGUR *

Özet: Çağdaş Azerbaycan edebiyatının sembol şahsiyetlerinden biri olan Cafer Cabbarlı şiir, hikâye ve piyes yazarı olarak Azerbaycan toplumunun aydınlanmasına önemli katkılar sağlamış bir edebiyat adamıdır. Eserlerinde yoksulluk, eğitimsizlik, cehalet, hukuk tanımazlık gibi olumsuzlukları eleştiri merkezine almıştır. Edebiyat dünyasına şiirle adım atmış, hikâye ve özellikle tiyatro eserleriyle zirveye ulaşmıştır. Eserlerinin önemli bir kısmında olumsuz gelenekleri ve kadın sorunsalını mercek altına almış; çözümü eğitim aracılığıyla kadının bilinçlenme sürecinde görmüştür. Bu bağlamda hikâye ve piyeslerinde yer verdiği kadın karakterler sürekli bir düşünsel evrim içinde olmuşlardır. Tekâmül etmekte olan kadın Cabbarlı'nın nezdinde donanımlı ve topluma yararlı kadın anlamına gelmektedir. Kaleme aldığı on dört hikâyenin bir kısmında eğitim ve kadın temaları önemli yer tutmaktadır.

Çalışmamızda hikâyelerin bir kısmına ver vermekle birlikte eğitim ve kadın temalarının ele alındığı *Gülzar*, *Dilara*, *Dilber*, *Güler* ve *Firuze* adlı hikâyelerine hususi önem verilmiştir. Bu hikâyeler silsile hâlinde kadınların eğitim yoluyla cehaletten sıyrılmasına, bilinçli ve donanımlı bireyler hâline gelmesine tanıklık etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan edebiyatı, Cafer Cabbarlı, eğitim, bilinçlenme, kadın hakları.

Women's Awareness Process and the Role of Education in Jafar Jabbarli's Stories

Abstract: Jafar Jabbarli, one of the symbolic figures of contemporary Azerbaijani literature, is a poet, storyteller, and playwright who has made significant contributions to the enlightenment of Azerbaijani society. In his works, he criticizes negative aspects such as poverty, illiteracy, ignorance, and lawlessness. He entered the literary world with poetry and reached the peak with his stories and especially theater works. In many of his works, he scrutinized negative traditions and the issue of women; he saw the solution in education as part of women's consciousness-raising process. In this context, the female characters he included in his stories and plays have constantly undergone a process of intellectual evolution. The evolving woman signifies a knowledgeable and beneficial member of society in Jabbarli's view. Among the fourteen stories he penned, education and women's themes are prominent in some.

While mentioning some of the stories in our study, special emphasis has been placed on *Gülzar*, *Dilara*, *Dilber*, *Güler* and *Firuze* where education and women's themes are addressed. These stories, in succession, witness women emancipating from ignorance through education, becoming conscious and knowledgeable individuals.

Key Words: Azerbaijani literature, education, consciousness-raising, women's rights.

Giriş

Azerbaycan'da XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Kasım Bey Zakir (1784-1857), Mirza Şefi Vazeh (1794-1852), Seyit Azim Şirvani (1835-1888), Mirza Fethali Ahundzade (1812-1878) gibi edebiyat adamları maarifçi edebiyat anlayışı ile toplumun gelişmesinde eğitimi ön plana çıkarmışlardır. Cehalet, batıl inanç, kadın-erkek eşitsizliği, hukuk tanımazlık, inanç istismarı, rüşvet gibi toplumsal sorunların aşılması için kız-erkek ayrımı yapmadan okullaşma oranının artırılması gerektiğine vurgu yapılmış, böylece toplumun bilinçlenme sürecini başlatacak bir çığır açılmıştır. Sonraki dönemlerde bu çığır takip eden edebiyat adamları arasında, bütün bu sorunların yanı sıra hususi olarak kadının sosyal statüsüne yönelik eleştiriler getiren aydınlar olmuştur.

Necef Bey Vezirov (1854-1926), Abdurrahim Bey Hagverdiyev (1870-1933), Mirza Elekber Sabir (1862-1912), Üzeyir Hacıbeyli (1885-1948) gibi edebiyat adamları kadın hukuksuzluğunun ortadan kaldırılması ve bilinçlenmesi için eğitimi adres göstermişlerdir (Vezirova, 1985: 8-10). Benzer şekilde Cafer Cabbarlı da şiir, hikâye ve piyeslerinde bilinçli ve mücadeleci kadın figürünün oluşması için kadının eğitim almasını zorunluluk olarak görmüştür.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, uygur@humanity.ankara.edu.tr

Cafer Cabbarlı'nın Hikâyelerinde Eğitim ve Kadın

Cafer Cabbarlı (1899-1934), XX. yüzyıl Azərbaycan edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biridir. Kaleme aldığı şiir, hikâyə ve piyes türündeki edebî eserleriyle toplumun ve özellikle kadınların aydınlanmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Cafer Cabbarlı'nın edebî faaliyetlerini iki ana dönem altında incelemek mümkündür. İlk dönem eserlerinde aşk, maişet ve eğitim konuları romantik ve realist söylemlerle daha ön plânda iken, ikinci dönem eserlerinde ideolojik temalar ve mesajlar dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, yazar, Azərbaycan'da 1920 sonrasında yönetimin, edebiyat adamlarından beklentilerine uygun bir şekilde, toplumda sosyalizm çerçevesinde bir bilincin oluşmasına katkı sağlamıştır. Verdiği eserlerle, Sovyetler Birliği'nin tamamında bir döneme hâkim olan *sosyalist realizm* edebî akımının Azərbaycan'daki en önemli uygulayıcısı hâline gelmiştir (Uygur, 2004: 32).

Edebiyatın kendi özgül olanaklarıyla zamanın sorunsalının algılanmasını sağlayan önemli bir veri olmasından (Atay, 2016: 162) hareketle, eserlerinde sosyal konulara ayrıntılı bir şekilde yer vermiş, olumsuz gelenek ve göreneklere eleştirmiştir. Eserlerinde inanç istismarı, feodal yapıya karşı mücadele, cehalet, vatan sevgisi, eğitim, kadın hukuku, tiyatro gibi konuları ele almıştır. Bu yönüyle toplumcu bir yazar özelliğine sahiptir.

Cabbarlı, şiir ve drama türündeki eserlerinin yanı sıra, konularını aşk, maişet ve özellikle yoksulluk, cehalet, eğitim, kadın sorunu gibi toplumsal olaylardan alan hikâyeler de yazmıştır. On dört hikâyesi bulunan yazar, ağırlıklı olarak gelenek ve göreneklerin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini ve sonuçlarını kimi zaman ironik, kimi zaman da duygusal bir üslupla dile getirmiştir. Hikâyelerinin bir kısmı çeşitli sebeplerden dolayı yarım kalmış, bir kısmı da 3-4 sayfadan ibarettir. Bunlar yazılış tarihleri veya yayınlanma tarihleri itibarıyla *Aslan ve Ferhat* (1916), *Mensur ve Sitare* (1916), *Ahmet ve Kumru*, *Parapetten Şamahı Yoluna Kadar* (1918), *Müfettiş* (1920), *Çocuk* (1920), *Altın Heykel* (1921), *Kara Kanber* (1924), *Gülzar* (1924), *Dilara* (1924), *Dilber* (1927), *Papak* (1930), *Güler* (1934), *Firuze* (1935) adlı hikâyelerdir.

Yazarın drama eserleri gibi hikâyelerini de iki döneme ayırarak değerlendirmek; konuları tasnif etmek ve Cabbarlı'nın sosyal problemlerle ilgili düşünsel evrimini gözlemlemek açısından yarar sağlayacaktır. Acemilik dönemi denilen 1920 öncesi hikâyelerinde aşk ve maişet konuları ön plândadır. 1920'den sonra yazdığı hikâyelerinde ise daha çok toplumsal sorunlar irdelenmekte ve eleştirel mesajlar verilmektedir. Bu dönemde yazarın piyeslerinde olduğu gibi hikâyelerinde de romantizm ve realizmden sosyalist realizme doğru bir evrilme söz konusudur. İkinci dönemdeki hikâyelerin tamamı neredeyse kadın sorunlarıyla ve kadının bilinçlenme süreciyle ilgilidir. Eserlerin başlığı Gülzar, Dilara, Dilber, Güler, Firuze gibi sadece kadın isimlerinden oluşmaktadır. Bu hikâyelerde özellikle eğitim ve kadın konusunun merkeze alındığı görülür. Temel problem olarak kadının eğitimsizliği dile getirilir ve kız çocuklarının eğitime yönlendirilmesinin lüzumuna vurgu yapılır. Dönemin Azərbaycan toplumunda kadın, genellikle toplum hayatından uzak olmanın dışında kendi geleceğini belirleme iradesinden de mahrumdur. Gelenekselleşen bir anlayışla kadın okula gönderilmemekte, genellikle kazanç getiren bir eşya gibi görülerek izdivacına büyükler karar vermekte, hatta çeşitli entrikalarla miras hakkına dahi sahip olamamaktadır (İbrahimov, 1961: 503). Örneğin Kara Kanber hikâyesinde kadın tıpkı Sevil piyesinde olduğu gibi cehaleti yüzünden utanılması ve saklanması gereken bir nesneden farksızdır.

Konuları itibarıyla birbirlerinin devamı gibi görülen hikâyelerde, kadın şahsiyetler bir tekâmül evresindedirler; aksamalara ve olumsuz akıbetlere rağmen bir süreç içinde gelişme göstermektedirler. Başlangıçta eğitimsiz olmaktan kaynaklanan bir cehalet ve naif bir düşünce yapısı söz konusu edilir. Ardından kadının okula yönlendirilme düşüncesi, eğitim almaya başlaması; ancak, geleneklerin etkisiyle eğitimin yarıda kalması, bir sonraki adımda eğitimini tamamlaması ve belirli bir bilinç düzeyine erişmesi, sanata ilgi duymaya başlaması ve bütün

engellere rağmen nihayetinde bilinçli, donanımlı, etkin ve yetkin meslek sahibi bir birey hâline gelmesi kadının eğitim yoluyla aldığı mesafeyi ve elde ettiği başarıyı gözler önüne serer.

Bu çalışmada Cabbarlı'nın hikâyelerinde kadının eğitim yoluyla mecazi anlamda düşünsel bir metaformoz geçirmesi ve cehaletten aydınlanmaya doğru evrilen süreç içindeki serüveni mercek altına alınmıştır.

1. İlk Dönem Hikâyeleri

Aslan ve Ferhad

İlk dönem eserlerinden *Aslan ve Ferhad* 1916'da kaleme alınmıştır. Cabbarlı'nın ilk hikâyelerindendir. Ölümünden epey sonra 1944'te *Veten Uğrunda* dergisinin 1. sayısında yayınlanmıştır (Abasov, 1969: 448). Hayalî bir facianın öyküsü olan hikâyede nefsanî ve şehvanî arzuların bireyi ve aileyi tahrip ederek, onların felâketine sebep olması dramatik bir üslûpla okuyucuya aktarılmıştır.

Mensur ve Sitare

Hikâye, muhtemelen 1916'da yazılmıştır. Bu hikâye de ölümünden sonra ilk kez, 1944'te *Veten Uğrunda* dergisinin 7-8. sayılarında yayınlanmıştır (Abasov, 1969: 448). Genç Cabbarlı'nın romantizme meylectiği ilk döneminin bir ürünüdür.

İki amca çocuğunun aşk münasebetini dile getiren hikâyede, Sitare'nin servet uğruna ahdini bozarak bir başkasıyla evlenmesi ve Mensur'un gözyaşları içinde ona yalvararak aşk dilenmesi hikâyenin birinci bölümünü oluşturur. Bu bölüm servetin sevgileri ve aşkları satın almaya muktedir olduğunu gösteren münasebetler içerir. Bölüm, ümitsiz aşkından dolayı intihar etmek üzereyken vazgeçen Mensur'un kendisini mühendislik eğitimine verme kararı ve Sitare'nin kocaya gitmesiyle sona erer.

Mühendislik, Cabbarlı'nın *Aslan ve Ferhad* ve *Firuze* hikâyelerinde olduğu gibi birkaç piyesinde de yer verdiği bir meslektir. Toplumun geleceğinin bu meslekle ilişkilendirilmesi söz konusu gibidir.

Ahmed ve Kumru

Ahmed ve Kumru hikâyesinin elyazması Fuzuli Adına Elyazmaları Enstitüsü'nün Cafer Cabbarlı bölümünde muhafaza edilmektedir. 1991'e kadar yayınlanmayı beklemiştir. Asif Rüstemli'nin takdimi ile 6 Mart 1991'de *Novruz* gazetesinde gün ışığına çıkmıştır (Rüstemli, 2005: 322).

Ahmed ve Kumru 1918 Mart olaylarıyla yarım kalan bir aşk hikâyesidir. Ahmed ile Kumru evlenmek üzere iken Ermenilerin Türklere saldırması sonucunda birbirlerini kaybetmişlerdir. Çatışmalarda Kumru'nun annesi ve babası öldürülmüş, bir kolunu kaybetmiştir. Kumru varlıklı bir genç kız iken her şeyini yitirerek dilencilik yapmak zorunda kalmıştır. Ahmed de aynı kaderi paylaşmaktadır. Cabbarlı Ermeni saldırısının olumsuz etkisini bu küçük hikâyeyle göstermek istemiştir.

2. İkinci Dönem Hikâyeleri

Kara Kanber

Bu hikâye 1924'te Kızıl Talebe dergisinde yayınlanmıştır (Rüstemli, 2005: 322). Önemli bir devlet görevinde bulunan Kara Kanber işgal ettiği makama uygun davranışlar sergilemek ister. Kime ne zaman ve ne şekilde davranacağı konusunda bir hayli tecrübe sahibi olur. Belirli bir konfor seviyesine ulaştığında ise sıradan bir ev kadını olan karısının kendisine yakışmadığını düşünmeye başlar. Karısının cehaletinden utandığı için onu evine gelen konuklardan saklar ve nihayetinde karısından ayrılır. Eğitimsiz ve hiçbir güvencesi olmayan kadın bir çırpıda hiç beklemediği, hiç arzu etmediği olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. Hikâye 1927 yılında kaleme aldığı Sevil piyesinin bir bölümüne esin kaynağı olmuştur. Sevil piyesinde de makam sahibi koca, benzer şekilde cahil karısından utanır ve konuklardan saklar.

Gülzar

Hikâye 1924 yılında *Gızıl Gelem* dergisinde yayınlanmıştır (Abasov, 1969: 448). Bu tarih, Cabbarlı'nın düşüncelerinin olgunlaşmaya başladığı döneme aittir. Toplumda tabu olan bazı âdetlerin, gelenek ve göreneklerin eleştirilme vakti gelmiştir.

Gülzar, köylülerin gıpta ettiği 15 yaşında genç ve güzelce bir kızdır. Gülzar'ın, gözleri görmeyen annesinden ve iyi yürekli ağabeyi Aslan'dan başka kimsesi yoktur. Aslan'ın aldığı iki keçiye çobanlık yapmakta ve köyün her sıkıntılı insanına yardım etmektedir.

Bir gün ormandan dönerken başlayan fırtına ve gökten boşanırcasına yağan yağmur altında yolunu kaybeder. Şaşırmış vaziyetteyken bir adam onu bulur ve bir mağaraya götürür. Mağarada meçhul şahsın tecavüzüne uğrar. Bu durumu kimseye söyleyemez.

Bir müddet sonra, ailesi onu kocaya verir. Düğünde herkes neşe içinde şenlikler düzenlerken, o, kapandığı odasında başına gelen felaketi nasıl açıklayacağını kara kara düşünmektedir. Nihayet durumu kocasına anlattığı zaman kocası tereddüt geçirmekle birlikte Gülzar'ı kovar. Gözü yaşlı Gülzar, çaresizlik içinde, başı eğik kapıdan çıkar. Kapının önündeki kadın kalabalığının arasından geçerek karanlıkta gözden kaybolur gider.

Hikâyenin ana teması, namus kavramının toplumda algılanma biçimiyle ilgilidir. Bunun dışında hikâyede din ve tanrı inancından da bahsedilir. Toplumda namus anlayışı için belirlenen çerçevenin, kalıplaşmış gelenek ve göreneklerle sadece düğün günü ortaya çıkan tek bir göstergeden ibaret oluşu ve bu zihniyeti besleyen sosyal güdülenme hikâyede etraflı bir şekilde ele alınır. Din ve tanrı kavramıyla ilgili olarak, müellif, naif bir inancı dile getirir. Cabbarlı, Kur'an temasını dâhiyane bir şekilde işleyerek, başlangıçta, onu tüm mazlumların yegâne kurtarıcısı olarak gösterir. Ancak, eserin sonunda hüsrana uğrayan masum Gülzar'ın davranışı, Cabbarlı'nın yeni rejimle şekillenen din ve tanrı anlayışı doğrultusunda, Kur'an'ı redde dönüşür.

Hikâye bir sorunu, toplumsal bir olguyu eleştirmeye yöneliktir. Dinî fanatizmden ve gelenek-göreneklerin olumsuz etkilerinden kaynaklanan bu sorunun, namus ve fazilet timsali bir örnekle, yani Gülzar'la ele alınarak, insanların mutsuzluğuna sebep olduğu ifade edilmiştir (Uygur, 2002: 417-419).

Dilara

Dilara hikâyesi 1924'te önce *Komünist* gazetesinin ekinde, sonra da *Kızıl Kalem* dergisinde yayınlanmıştır (Rüstemli, 2005: 322). Okullaşma oranının çok düşük olduğu bir dönemle ilgilidir. Dönemin istisnasız bütün aydın yazarlarının esefle belirttiği üzere özellikle kız çocukları büyük bir oranda okula gönderilmemekte, küçük yaşlarda evlendirilmektedir.

Hikâye, özellikle yoksul kesimler tarafından kız çocuklarının okutulmadığı bir dönemde cehaleti besleyen kısır döngüden kurtulma çabasının tasviri gibidir. Yoksulluğun insanları eğitimden alı koyamayacağı mesajı verilmek istenir. Böyle olmakla birlikte, yoksulluktan kaynaklanan ve bu çabayı engelleyen bir felâketin de altı çizilir.

Çok fakir biri olan Beşir, iş çıkışında evine doğru giderken şehir merkezinde okul çocuklarını görünce onlara imrenir ve 8 yaşındaki kızı Dilara'yı da onların arasında hayal ederek, okula göndermek ister. Bütün cesaretini toplayarak çocukların başındaki kadın öğretmene bu niyetini söyler. Kabul görünce, cebindeki son birkaç kuruşuyla eskiciden kızına çizme, önlük ve okul malzemesi satın alır. O akşam evde şaşkınlık ve sevinç iç içedir. Dilara'nın o vakte dek hiç çizmesi olmamıştır. Aile fertleri bunun şaşkınlığını yaşarken küçük kızın okula gidecek olmasının da sevincini yaşamaktadırlar.

Gece boyunca yağın yağmur bütün sokakları balçık gölüne çevirmiştir. Ertesi gün Beşir erkenden kızını okula götürmek ister. Balçık gölüne dönen yolda, kızının giydiği çizmeleri çamurdan korumak için kızını sırtına alan Beşir'in tökezleyerek çamura düşmesi ve ayağını büyük bir cam parçasının kesmesiyle başlayan kaza, parasızlık yüzünden eve doktor getirilemeyişiinden dolayı Beşir'in kangren olan bacağının diz kapağından aşağısının kesilmesiyle sonuçlanır.

Evine ekmek parası getiremeyecek duruma düşen Beşir, okulda giymesi için kızına aldığı eski çizmeyle, eski önlüğe bakarak gözyaşlarına boğulmuştur.

Cabbarlı toplumsal bilinçlenmeye yönelik davranışları özendirmeye çalışırken, realiteye teslim olmuş ve yoksul kız çocuğunun eğitim serüveni başlamadan sonlanmıştır. Bununla birlikte, hikâye; yoksulluğun getirdiği mahrumiyet ve zor hayat şartlarına rağmen kız çocuklarının eğitim almasının gerekli olduğuna dair düşüncenin yoksul kesimde de kabul görmeye başladığının göstergesi olur. Bunun yanı sıra, hikâyede eğitim alan kız çocuklarının topluma yararlı bireyler olacağının altı çizilmiş ve kadın öğretmen figürüne özellikle vurgu yapılmıştır.

Dilber

İlk kez 1927’de “*Maarif ve Medeniyet*” dergisinin 36-37. sayılarında yayınlanan *Dilber* hikâyesi (Abasov, 1969: 448), köyde hüküm süren gelenekleri eleştirmeye yönelik olarak henüz çocuk yaştaki bir kızın okuldan, eğitimden kopartılarak evlendirilmesi üzerine kurulmuştur.

Hikâyenin olay örgüsü *Dilara*’nın devamı gibidir. Bu iki hikâye arasındaki zaman diliminde toplumda belirgin bir bilinçlenme söz konusu olmuş, okullaşma oranında bir gelişme sağlanmış ve Dilber geleneklerin güçlü olduğu kırsal kesimde yaşamasına rağmen okulla buluşmayı başarabilmiştir. Dilber sınıfında gelecek vaat eden çok başarılı bir öğrencidir. Babası Dilber’i sonuna kadar okutmak düşüncesindedir. Kızını istemeye gelenlere kapıyı kapatmaktadır.

Buna rağmen babanın çeşitli vaatlerle ikna edilerek, çok açık ifade edilmese de borçlarına karşılık kızını evlendirmek zorunda kalması hikâyenin trajik yönünü göstermektedir. Bu durum Üzeyir Hacıbeyli’nin *O Olmasın Bu Olsun* piyesindeki babanın durumuyla yakın benzerlik göstermektedir. Mezkûr eserde de baba borçlarına karşılık hiç arzu etmese de kızını evlendirmek zorunda kalmıştır (Hacıbeyli, 1985). Baba, dönürcülerden kızının okutulacağına dair garanti ister. Dönürcülerin sözüne inanan çaresiz baba, ağlamaktan gözleri kızarmış çocuğu gelin eder. Dilber’in evlenmesiyle beraber eve kapatılır ve okul hayatı biter. Onun ideallerini okumak, doktor olmak, insanlığa hizmet etmek, babasının yüzünü ağartmak, ailesini refah içinde yaşatmak süslerken, ideallerinden büsbütün uzaklaşması Dilber’i derinden yaralar. Üstelik koca dayağı da çekilmez bir hâle gelmiş, işkenceye dönmüştür. Çareyi yağmurlu bir akşamüstü koca evinden kaçmakta bulur. Cabbarlı, Dilber’in bu kaçış esnasındaki duygularını, sağanak gibi coşkulu tasvirlerle okuyucuya sunar. Yağmurlu ve fırtınalı bir gökyüzünün altındaki bu kaçış, Dilber’in kendisini bekleyen kaderine koşmasını tasvir eder gibidir. Her taraf zifiri karanlıktır. Fırtınanın sarp kayalıklarda yankılanan uğultusu, denizin azgın dalgalarının feryadı âdeta Dilber’in kötü kaderine ağıt yakmakta, onu kucaklamaya çalışmaktadır (Uygur, 2002: 422). Nitekim çok geçmeden bu kucaklaşma gerçekleşir. Dilber zifiri karanlıkta azgın dalgalar arasında kaybolur gider.

Dilber hikâyesi eğitim almaya başlayan kız çocuğunun çırpınışlarını ve henüz tüm engelleri aşmaya muktedir olmadığını trajik bir sonla göstermektedir.

Papak

Papak (1930) hikâyesi ilk defa 7 Aralık 1990’da Edebiyat gazetesinde yayınlanmıştır (Rüstemli, 2005: 323). Hikâyede hiçbir hizmetin götürülmediği, yolu-yolağı, suyu-bulağı olmayan binlerce işçinin yaşadığı bir semt hayatından kesitler yer almaktadır. Güldürü, ironi ve eleştiri yan yanadır. Bu büyük semtte yol olmadığı için kış aylarında her taraf çamur deryasına dönüşmekte, dolayısıyla insanlar ulaşım bakımından büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Yolun olmadığı bir yerde okul da olmayacağı için çocuklar eğitim alamamakta; hurafeyle büyümektedirler. Benzer şekilde, semtte sağlık hizmeti verecek en küçük bir birimin dahi olmayışı, sağlığını kaybeden insanların üfürükçülere yönelmesine sebep olmaktadır. Böylece, nesillerin bir türlü içinden çıkamadığı kısır döngü devam etmektedir. Bu tür mekânlar, Cabbarlı’nın sürekli eleştirdiği zihniyetin beslene geldiği en önemli kaynağı oluşturmaktadır.

Güler

Güler hikâyesi Azərbaycan Yazıçılar İttifakı'nın ilk kurultayı için yazılmış ve 13 Haziran 1934'te *Komünist* gazetesinin kurultayı konu alan özel sayısında yayınlanmıştır. (Rüstəmli, 2005: 323). Cabbarlı'nın sahnede ve sinemada görmeyi çok arzuladığı kadın oyuncu arayışıyla ilgilidir.

Oktay Eloğlu piyesinde sık sık ifade edildiği üzere tiyatrodan yerli kadın oyuncunun olmayışı sahnelenen eserlerin yüzeysel kalmasına ve inandırıcılıktan uzak olmasına yol açmaktadır. Zaman zaman Oktay Eloğlu piyesindeki Firengiz gibi sanata gönül vermiş kadınlar çıksa da bunlar çeşitli engellemelerle sahneden uzaklaştırılmaktadır.

Hikâyede Güler, sinemada oyuncu olma fırsatını yakaladığı için çok mutludur. Film yapımcıları evine iş görüşmesine giderler. Evde nişanlısına konuyu açarlar. Çağdaş toplumlarda kadının sosyal doku içerisindeki rolüne atıf yaparak, Güler'in sanata ve sinemaya çok değer katacağını; böylece kadının toplum gelişmesinde önemli bir görevi üstleneceğini dile getirirler. Sanattan, eğitilden ve toplumsal gelişmeden söz ederken Güler'in nişanlısı, söylenen her sözü onaylayarak son derece modern fikirli bir insan görüntüsü sergiler. Son derece munis bir ses tonuyla teklifi kendisinin uygun gördüğünü; ancak, Güler'in asla kabul etmeyeceğini söyler.

Hikâyenin ikinci bölümü gergin bir atmosfer içinde kurgulanır. Burada erkek egemen toplumun kadın üzerindeki mutlak hâkimiyeti çok açık bir şekilde gözlemlenir. Güler korkusundan hiçbir şey söyleyemez. Nişanlısı Güler'in kabul etmesi hâlinde bile oyunculuk işinin mümkün olmayacağını; annesinin, kendi annesinin, halasının, teyzesinin ve diğer bütün akrabalarının bu işe karşı çıkacağını kesin bir dille bildirir.

Dönem Sovyet dönemi olmasına rağmen, sanat ihtiyaç duyduğu yerli kadını ciddi anlamda hâlâ bulabilmiş değildir. Toplum baskısı kadını tiyatrodan ve sinemadan uzak tutmaktadır. 1930'lu yılların Sovyet Azerbaycan'ında bu zihniyet henüz devam etmektedir. Cabbarlı, *Güler* hikâyesiyle gelenekselleşmiş toplumsal baskının köklerinin çok güçlü ve derin olduğuna vurgu yapmıştır.

Firuze

Cabbarlı'nın son hikâyesi olan *Firuze* 1935'te *Komünist* dergisinde yayınlanmıştır (Abasov, 1969: 448). Hikâye, eski ile yeni arasındaki farkları somut bir şekilde ortaya koyma amacını taşımaktadır. Sosyalist realizmin talepleri doğrultusunda İdeolojik esaslara göre kurgulanmıştır. Hikâyede bilinçli ve özgür kadın temasının yanı sıra toplumun belirli bir refaha erişmesinin dile getirilmesi amaçlanır. Hikâye bütün olarak değerlendirildiğinde, sosyalizmin insana, dolayısıyla da topluma kazandırdığı kıymetleri sergilemeye yöneliktir.

1929'dan sonra gerçekleşen Bakü'deki modernizasyon hikâyesinin ana konusunu oluşturmaktadır. Hikâyede şehrin mimarî yapısındaki müspet değişikliklerin yanı sıra, otomobil kullanan ve saygın bir meslekte görev yapan özgür kadın (Firuze) profili özellikle vurgulanmıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde, Cabbarlı'nın sıklıkla dile getirdiği “hayatta inkılap, mîşette inkılap, insanların şuurunda inkılap” düsturundan hareketle üretim araçları yenilenmiş, eğitimde, mimaride ve sanayide çok önemli gelişmeler kaydedilmiş; Bakü mamur hâle getirilmiştir. Bir başka ifadeyle, yeni yönetim, Azerbaycan halkının sosyal ve iktisadî gelişimi için plânlı-programlı bir kalkınma sürecini çoktan başlatmıştır.

İki bölümden oluşan hikâyenin ilk bölümünde sosyalizm öncesi dönem ve sosyalizm dönemiyle ilgili kıyaslamalar, hikâyeye konu olan bir aile dramı aracılığıyla yapılmıştır.

Mühendislik eğitimi için Leningrad ve Moskova'ya giden, daha sonra da gönüllü asker olan Memmed'in bir müddet sonra ailesiyle irtibatı kesilir. Annesi, kız kardeşi ve karısı Firuze'yi 6 yıl sonra döndüğü Bakü'nün her yerinde arar, ama bir sonuç alamaz. Hatta eski evlerinin yerini dahi bulamaz. Çünkü Bakü bütünüyle değişmiştir. Yıkık-dökük tek katlı evler, dar ve çamurlu sokaklar yerini görkemli binalara, geniş caddelere, park ve bahçelere bırakmıştır.

Memmed, yıllar öncesinden tanıdığı bir doktorun levhasını tesadüfen görür. Doktora durumu izah eder. Sohbet esnasında, eski Bakü ile yeni Bakü arasındaki farklılıklar ortaya konur. Hikâyede feodal Çarlık dönemindeki üretim araçlarının ilkeliliği art zamanlı ifadelerle dile getirilir: Memmed'in babasının, ağanın zoruyla indiği petrol kuyusunda gaz zehirlenmesinden dolayı can verişini dramatize edilerek, bugünkü üretim tesislerinin modern ve sıhhi oluşundan övgüyle bahsedilir.

Hikâyenin devamında Memmed'in karısının bu doktorun yanında pratisyen olarak çalıştığı anlaşılır. Hüzün ve sevginin iç içe yaşandığı duygusallığın ardından, ikinci bölüm başlar. Bu bölümde karı-koca, doktorla birlikte evlerine dönerler. Kıyaslama, yolculuk boyunca devam eder.

Hikâye arzu edilen bir sonla tamamlanır. Memmed'in kız kardeşi Züleyha eğitimini tamamlamış ve başarılı bir matematik öğretmeni olmuştur; annesi toplumsal sorunlarla ilgili makaleler yazmakla meşguldür. Finalde Memmed'i bekleyen en şaşırtıcı ve sevindirici haber ise 6 yaşında bir oğlunun olduğunu öğrenmesi olmuştur. 6 yaşındaki bu çocuğun, büyüdüğünde doktor olacağını ifade etmesi “insan şuurlarındaki inkılap” sürecinin nesiller boyunca devam edeceğini göstermektedir (Uygur, 2002: 424-426).

Sonuç ve Değerlendirme

Cabbarlı hikâyelerinin tamamında topluma yönelik mesajlar vermek amacıyla anlaşılır bir dil kullanmıştır. Sade anlatımıyla Gülzar'ların, Dilara'ların, Dilber'lerin, Güler'lerin talihsizliğini herkesin yüreğinde hissetmesini arzulamıştır. Kadının toplumda hak ettiği değeri ve yeri belirlemek bakımından eğitim almasının zarureti defaten vurgulamıştır. Sosyal gerçeklikten hareketle hikâyelerinin konusu genellikle bu doğrultuda olmuştur.

Romantik konulardan eleştirel konulara ve oradan da sorunların göreceli olarak çözümlenmesi aşamasına geçişte aklın yanı sıra duygu unsurundan da yararlanmayı ihmal etmemiştir. İkinci dönem hikâyelerinde başlangıçta gerçeklik olgusuna teslimiyet söz konusu olmakla birlikte, ardıcıl karakterler vasıtasıyla kadının bu teslimiyetten kurtulmak amacıyla bir arayış içinde olduğu ve çaba gösterdiği dikkati çekmektedir. Eğitim bu çabanın en önemli uygulama zemini durumundadır. Dilara hikâyesi eğitim almanın lüzumuna olan inancın işaretlerini taşımaktadır. Dilber eğitim almaya başlayan kadının sosyal hayatta başarılı olacağına dair ümidin göstergesi gibidir. Güler sanatıyla sosyal hayata önemli katkılar sağlayacak düzeye gelmiş bir figürdür; ancak, geleneklerin hâlâ güçlü olduğu bir ortamda bulunması kendisi açısından bir talihsizlik olarak değerlendirilmelidir. Firuze'ye gelineye kadar sürekli çaba gösteren; ancak, başarıya ulaşamayan kadın figürü nihayet Firuze ile eğitimini tamamlamış kadın olarak üretkenlik, öz güven ve eriştiği mevki bakımından bütün engelleri aşmış bir görüntü arz eder.

Cabbarlı'nın hikâyelerinde kadının eğitim alması ve bilinçlenme sürecinin başlaması eş zamanlı (senkronize) bir seyir izlemiş ve eğitimli kadın itiraz eden, düşünce geliştiren, sosyal hayatın içinde özgül ağırlığı olan bilinç seviyesi yüksek kadın tipine evrilmiştir.

Cabbarlı, tiyatro eserlerinde de benzer şekilde böyle bir silsileyi takip etmiş ve zaman içinde en zayıf kadın tipinden Sevil, Almaz, Gülsabah gibi en güçlü kadın karakterlere ulaşmayı başarmıştır. Hikâyelerinde kadının sancılı bir şekilde Gülzar'ın reddiyesi ile başlayan düşünsel evrimi kadın bilincinin tekemmül ettiği ve kadının birey hâline geldiği Firuze ile tamamlanır. Dolayısıyla eğitimsiz, mahcup, utangaç, zayıf, mağdur, ezilen kadın tipi, yerini eğitimli, iradeli, girişken, üretken ve verimli özgür kadın karaktere bırakmıştır. Bu bağlamda güçlü karakterler sayesinde olumsuzlukların da giderek etkisini yitirmeye başladığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abasov, Şemseddin (1969), Cafer Cabbarlı, Eserleri Üç Cildde, Üçüncü Cild, Bakı, Azərbaycan Dövlət Neşriyyatı.
- Atay, Ayşe (2016), “Edebiyat, Toplum, İdeoloji Etkileşimlerinde Tepkisel Süreç Ve Azərbaycan Örneği”, *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, 28-30 Nisan 2016 Bartın: Bildiriler Kitabı 2. Cilt*, (ss. 161-170).
- Hacıbeyli, Üzeyir (1985), *Seçilmiş Eserleri*, Bakı, Yazıçı.
- İbrahimov, Mirze (1961), *Helgilik ve Realizm Cebhesinden*, Bakı, Azərbaycan Dövlət Neşriyyatı.
- Rüstemli, Asif (2005). Cafer Cabbarlı. Eserleri. Dörd Cildde. I Cild. Bakı, Şerq-Gerb.
- Uygur, Erdoğan (2004), “Azərbaycanlı Şair ve Yazar Cafer Cabbarlı”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 9-33.
- Uygur, Erdoğan (2002), Cafer Cabbarlı'nın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vezirova, Feride, *Edebi Geydler, Tedgigler*, Bakı, Yazıçı, 1985.